

Kaynak: Yağmur Çağla Karakaş tarafından *sosyalbilimler.org*'da yayımlanmak üzere kaleme alınmıştır.

Yayın Tarihi: 30/07/2019. **Yazar E-Posta:** yagmur.cagla.karakas@sosyalbilimler.org

Link: <https://www.sosyalbilimler.org/fakat-muzeyyen-lacan>

Fakat Müzeyyen Bu Derin Bir Tutku Filmine Lacanyen Bir Bakış

Çiğdem Vitrinel'in *Fakat Müzeyyen Bu Derin Bir Tutku* filmi, Jacques Lacan'ın psikanalitik kuramı üzerinden arzu kavramını ve dolayısıyla insanın döngüsel arayışlarını irdelemeye olanak tanımaktadır. Lacan'a göre; kişinin ben ve diğeri arasında herhangi bir farkındalığının olmadığı, kendisini annesinin adeta bir uzantısı olarak algıladığı imgesel bir düzen mevcuttur. Çocuk, 6-18 aylıkken kendini aynada görmesiyle ben ve geri kalan dünyayı ayırır. Lacan, bu duruma "**ayna evresi**" adını verir. Çocuk böylece dilin düzenine girer ve dil öncesinde yaşadığı bütünlük hissi kaybolur. Dilin düzeni ise simgesel olarak adlandırılır ve öğrenilen dil de babanın dili, düzenidir (Barry, 2009). Lacan'ın kavramsallaştırdığı "**eksik**" ise öncelikle doğmuş olmaktır. Çocuk anne bedeninden, bütünlük hissinden ayrılır ve bu durum dil öncesinde kopmuş olduğu bedene geri dönme ihtiyacı olarak ortaya çıkar. Ayna evresine kadar çocuk kendi bedenini dış dünyadan ayırma yetisine sahip değildir ancak özne dilin alanına girdiğinde bu eksikliği simgesel olarak adlandıramaz ve eksik, elde edilmesi mümkün olmayan bir arzuya dönüşür (Žižek, 2013).

Film boyunca Arif [Erdal Beşikçioğlu] kafasında kurduğu ideal kadın imgesinin izini sürer. Aslında Arif, imgesel düzenden simgesel düzene geçerken kaybettiği bütünlük hissini aramaktadır. Kendisi topluma uyum sağlamış biri değildir; telefon kullanmaz, otelde yaşar. Bu özelliklerinin de etkisiyle duyduğu eksiklik hissini telafi etmek için oldukça mücadele eder. Yazdığı romanda, kendisinden izler taşıyan karakterin derin bir tutkuya sahip olduğu konusunda ısrarcıdır. Müzeyyen [Sezin Akbaşoğulları] onun için bir arzu nesnesidir. Müzeyyen sürekli Arif'in gözünden izlenir; hayal ile gerçek birçok sahnede iç içe geçer, zaman zaman Müzeyyen'in gerçekte var olmadığına ilişkin bir atmosfer yaratılır. Müzeyyen dışındaki birçok karakter onun hakkında konuşur, bu durumun da gerçeklik algısını kıran bir işlevi vardır. Arif, Müzeyyen ile birlikte olduğu süre boyunca bir müddet mutludur fakat evde bulunduğu tıraş köpüğü, fotoğraf gibi nesnelere sebebiyle, Müzeyyen ile ilişkisine mâni olacak üçüncü bir kişinin varlığı üzerine düşünmeye başlar. Bu vesileyle Müzeyyen hâlâ tam anlamıyla ulaşılamamış biridir. Böylece Arif'in sahip olduğu tutku hissi devam etmekte ve bütünlük arayışı sürmektedir. Arif arzu nesnesine sahip değildir, ki Lacan'a göre bu durum zaten imkânsızdır. Ancak arayışta olmak, asıl hazzı getirmektedir. Arif ile Müzeyyen'in ilişkisinde aşikâr olmayan fakat Arif'in ve dolayısıyla izleyicinin hissettiği birtakım engeller vardır. Bu engeller, Arif'in arzusunu, tutkusunun faal kalmasını sağlayan etmenlerdir.

Müzeyyen ise toplumdaki birçok kadından farklıdır. Verili toplumsal cinsiyet rollerine bağlı değildir fakat bu rollerin bilincindedir. Arif ile tanıştıkları sahnede seksten bahseder ve sonrasında "Pardon ya babaannem de kaç defa uyardı çok ayıp değil mi?" diye bir ekleme yapar. Bu gibi ek cümleler, film boyunca sık sık tekrarlanır çünkü babaanne, babanın dilini / simgesel düzenini temsil eder. Müzeyyen dilin sözel alanına geçtiğinde; babanın yasasıyla tanışmış,

kısıtlanmış ve özne olarak bölünmüştür. Žižek (2013); simgeselin ben imgelerini ya simgelere dönüştürerek içirme ya da yok sayma eğiliminin, yekpare bir öznenen söz etmeyi imkansızlaştırdığını dile getirir. Böylece benlik kategorilere, ikiliklere indirgenir. Müzeyyen bir sahnede “Bazen aynada başka bir kadın görüyorum. Benim tam zıddım. Ben ev haliysem o sokak, ben sokulgansam o alıp başını giden, ben gündüzüm o gece. Çapkın, güçlü, özgür...” der. Müzeyyen’in aynada gördüğü kendinin zıddı olan kadın, ondan koparılan kadındır. Simgesel düzen bütünlüklerle değil, zıtlıklarla kurulur. Müzeyyen toplumun ondan talep ettiği rolleri tam manasıyla bırakamamıştır. Ancak babaannesinin ölümü, Müzeyyen için bir şeyleri değiştirir. Onu büyüten, babanın düzenini ona tanıtan kişi babaannesidir. Bu sebeple onun ölümü, Müzeyyen için hem üzücü hem de özgürleştirici olmuştur. O andan itibaren Arif’ten uzaklaşmıştır. Bir sahnede Müzeyyen, Arif’e fahişe olmak istediğini söyler. Fahişe olmak, kişiyi birtakım sorumluluklardan azat eden ve toplumsal kısıtlamalardan kurtaran bir niteliğe sahiptir. Özünde Müzeyyen, toplum dışı bir benin arayışındadır. Arif’i ilk tanıştıklarında çekici bulma sebeplerinden biri de onun topluma dışı karakteridir.

Filmin her iki ana karakteri de bir arayış içerisindedir ve bu arayış aslında hiç bitmeyecek bir arayıştır. Fakat bu iki karakterin arayışlarına konu olan arzu nesnelere birbirinden farklıdır. Arif kendi dışında birini aramaktayken, Müzeyyen kendinin toplum tarafından kısıtlanan diğer parçasını arar. Sözel olanın alanında yaşadıkları için bu döngüsellik bitmeyecek, arayış sürecektir. Filmde kullanılan kalemtırış bu anlamda önemli bir semboldür. Dilin kullanımı ve yazının başlangıcı; kategorileri, kültürü var eden şeydir. Kalem, simgesel düzendeki insanlardır. Dolayısıyla kalem olma durumu asla değişmeyecektir. Kalemtırış ise sürdürülen yaşamdır ve kişileri bir kalem gibi açacak, değiştirecektir. En nihayetinde, kalem sonuna kadar açıldığında bu arayış da bitecektir. Arzulanan noktaya ulaşmak, dil öncesi bütünlük hissini geri kazanmak, özne olarak bölünmemek mümkün değildir. İnsanlar değişmekte, bununla birlikte arzu nesnelere de değişmektedir. Ancak, eksiklik hissi ve eksikliği telafi etme çabası sürekliliğini korumaktadır.

Kaynakça

Barry, Peter. (2009). *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory*. UK: Manchester University Press.

Žižek, Slavoj. (2013). *Yamuk Bakmak: Popüler Kültürden Jacques Lacan’a Giriş*. Çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan sosyalbilimler.org, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da [@sosbilorg](https://www.facebook.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.